

Sygn. akt III CNP 19/18

POSTANOWIENIE

Dnia 20 grudnia 2018 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Paweł Grzegorzczuk

w sprawie z wniosku E. Z.
przy uczestnictwie J. Z.
o podział majątku wspólnego,
na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 20 grudnia 2018 r.,
na skutek skargi uczestnika
o stwierdzenie niezgodności z prawem
prawomocnego postanowienia Sądu Okręgowego w K.
z dnia 6 kwietnia 2017 r., sygn. akt II Ca [...],

1. odrzuca skargę;

**2. oddala wniosek E. Z. o zasądzenie kosztów postępowania
wszczętego wniesieniem skargi.**

UZASADNIENIE

W skardze wniesionej w dniu 6 kwietnia 2018 r. uczestnik J. Z. wniósł o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego postanowienia Sądu Okręgowego w K. z dnia 6 kwietnia 2017 r., oddalającego apelację skarżącego od postanowienia Sądu Rejonowego w O. z dnia 19 października 2016 r., w sprawie z wniosku E. Z. o podział majątku wspólnego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 424¹ § 1 i art. 519² § 1 k.p.c. można żądać stwierdzenia niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia, jeżeli przez jego wydanie

stronie została wyrządzona szkoda, a zmiana lub uchylenie orzeczenia w drodze przysługujących stronie środków prawnych nie było i nie jest możliwe. Z przepisów tych wynika, że jedną z przesłanek dopuszczalności skargi jest wyczerpanie przez skarżącego wszystkich stawianych do dyspozycji przez system prawny mechanizmów, umożliwiających korektę niezgodnego z prawem rozstrzygnięcia sądu przez jego zmianę bądź uchylenie.

Założenie to odpowiada subsydiarnemu charakterowi skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia, jako nadzwyczajnego środka prawnego, który nie służy uchyleniu lub zmianie orzeczenia, lecz inicjuje pierwszą fazę postępowania zmierzającego do realizacji odpowiedzialności odszkodowawczej Skarbu Państwa z tytułu wydania niezgodnego z prawem prawomocnego orzeczenia sądu (art. 417¹ § 2 k.c. w związku z art. 77 Konstytucji RP). Odpowiedzialność ta może aktualizować się tylko wtedy, gdy poszkodowany uczynił wszystko, aby wyeliminować źródło szkody i dopiero bezskuteczność dostępnych narzędzi procesowych lub ich brak może - w razie wystąpienia szkody - uzasadniać roszczenie o jej naprawienie, a tym samym dopuszczalność skargi, o której mowa w art. 424¹ i art. 519² k.p.c. (por. druk sejmowy IV kadencji nr 2696, pkt 4).

Stosownie do tego, w skardze o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia skarżący jest zobligowany każdorazowo wykazać, że wzruszenie zaskarżonego orzeczenia w drodze innych środków prawnych nie było i nie jest możliwe (art. 424⁵ § 1 pkt 5 k.p.c.). Niespełnienie tego wymagania pociąga za sobą odrzucenie skargi przez Sąd Najwyższy jako niedopuszczalnej (art. 424⁸ § 1 k.p.c.).

W złożonej skardze J. Z. wykazał, że w sprawie, w której wydano zaskarżone orzeczenie, nie było możliwe wniesienie skargi kasacyjnej ze względu na zbyt niską wartość przedmiotu sporu. Nie jest również możliwe, w ocenie skarżącego, wzruszenie zaskarżonego orzeczenia w drodze innych środków prawnych, w tym przez wznowienie postępowania.

Wywód ten w obecnym stanie prawnym nie mógł być uznany za wystarczający z punktu widzenia przesłanek dopuszczalności skargi określonych w

art. 424¹ i art. 519² k.p.c. oraz jej wymagań konstrukcyjnych, wynikających *in casu* z art. 424⁵ § 1 pkt 5 w związku z art. 13 § 2 k.p.c.

Ustawą z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (Dz. U. z 2018 r., poz. 5 ze zm., dalej - „u.SN”) wprowadzono do porządku prawnego skargę nadzwyczajną - nowy nadzwyczajny środek zaskarżenia, o szerokich podstawach, obejmujących m.in. naruszenie zasad, wolności i praw określonych w Konstytucji RP oraz rażące naruszenie prawa przez błędną wykładnię lub niewłaściwe zastosowanie (art. 89 § 1 u.SN). Skarga ta może być wniesiona w terminie 5 lat od uprawomocnienia się orzeczenia (art. 89 § 3 u.SN), przy czym w okresie 3 lat od dnia wejścia w życie ustawy o Sądzie Najwyższym może służyć podważaniu prawomocnych orzeczeń sądowych wydanych przed wejściem tej ustawy w życie, lecz po dniu 17 października 1997 r. (art. 115 § 1 u.SN). Ustanowiono w ten sposób kolejny instrument prawny pozwalający na uchylenie lub zmianę prawomocnego orzeczenia sądu powszechnego kończącego postępowanie w sprawie (art. 89 § 1 w związku z art. 91 § 1 u.SN), przy czym obejmuje on także - we wskazanych wcześniej granicach czasowych - orzeczenia, które uprawomocniły się przed wejściem w życie ustawy o Sądzie Najwyższym, tj. przed dniem 3 kwietnia 2018 r.

Otwarcie drogi do obalania prawomocnych orzeczeń wydanych przed dniem 3 kwietnia 2018 r. przez wniesienie skargi nadzwyczajnej nie może pozostać bez wpływu na dopuszczalność żądania stwierdzenia niezgodności tych orzeczeń z prawem w drodze skargi uregulowanej w art. 424¹ i n. k.p.c., skoro - jak wynika z przywołanych już art. 424¹ § 1 oraz art. 519² § 1 k.p.c. - dopuszczalność skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia jest warunkowana niedostępnością instrumentów pozwalających doprowadzić do zmiany lub uchylenia kwestionowanego rozstrzygnięcia. Dotyczy to zresztą nie tylko orzeczeń wydanych przed wejściem w życie ustawy o Sądzie Najwyższym, lecz także po tym dniu. Jeżeli bowiem stan prawny stwarza dodatkową, nieprzewidzianą dotychczas, gwarancję zgodności z prawem orzeczeń zapadających w postępowaniu sądowym, umożliwiając zmianę lub uchylenie wadliwego rozstrzygnięcia poza trybem skargi kasacyjnej i skargi o wznowienie postępowania, to skorzystanie z tej gwarancji - na równi ze skorzystaniem ze skargi kasacyjnej i skargi o wznowienie postępowania - powinno poprzedzać realizację

ewentualnej odpowiedzialności odszkodowawczej Skarbu Państwa. Gwarancja ta zakłada bowiem możliwość usunięcia źródła szkody, co może uczynić odpowiedzialność odszkodowawczą Skarbu Państwa bezprzedmiotową.

Związku tego nie przekreśla okoliczność, że wyłącznie legitymowanymi do wniesienia skargi nadzwyczajnej są podmioty określone w art. 89 § 2 u.SN, a od orzeczeń, które uprawomocniły się przed dniem 3 kwietnia 2018 r. - jedynie Rzecznik Praw Obywatelskich i Prokurator Generalny (art. 115 § 1a u.SN). Strona nie może wprawdzie wystąpić ze skargą nadzwyczajną samodzielnie, może jednak zwrócić się do legitymowanego podmiotu o jej wniesienie (por. § 335a - 335m rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 7 kwietnia 2016 r. - Regulamin wewnętrznego urzędowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury, jedn. tekst: Dz. U. z 2017 r., poz. 1206). Zwrócenie się do uprawnionego podmiotu nie obliguje go do wniesienia skargi, aktywność ta jest jednak nieodzowna, ponieważ strona czyni w ten sposób zadość bezwzględnemu wymaganiu wykorzystania wszelkich dostępnych dla niej prawnych mechanizmów służących wzruszeniu prawomocnego orzeczenia, co warunkuje dopuszczalność skargi o stwierdzenie jego niezgodności z prawem i uruchomienie odpowiedzialności odszkodowawczej Skarbu Państwa. Dopiero zatem negatywna ocena podmiotu uprawnionego do wniesienia skargi nadzwyczajnej i wynikająca z niej obiektywna niemożność - z punktu widzenia strony - uchylecia lub zmiany prawomocnego orzeczenia w drodze skargi nadzwyczajnej, otwiera drogę do żądania stwierdzenia niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia.

Subsydiarny charakter skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia względem skargi nadzwyczajnej potwierdza treść art. 89 § 4 i art. 115 § 2 u.SN, które przewidują - w określonych w nich przypadkach - zaniechanie uchylecia lub zmiany prawomocnego orzeczenia przez Sąd Najwyższy rozpoznający skargę nadzwyczajną, mimo jego nieprawidłowości, i poprzestanie na wydaniu orzeczenia stwierdzającego niezgodność zaskarżonego orzeczenia z prawem. W sytuacjach tych skarga nadzwyczajna realizuje funkcje zbliżone do skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia, otwierając drogę do odpowiedzialności odszkodowawczej Skarbu Państwa, przy zachowaniu kwestionowanego orzeczenia w obrocie. Inicjowane

skargą nadzwyczajną postępowanie przed Sądem Najwyższym staje się natomiast wtedy jednym z postępowań, o których stanowi art. 417¹ § 2 zdanie pierwsze k.c.

Idąc tym torem trzeba przyjąć, że w stanie prawnym ukształtowanym przez wejście w życie art. 89 i n. u.SN, skarżący, realizując wymaganie określone w art. 424⁵ § 1 pkt 5 k.p.c., musi wykazać, że bezskutecznie zwrócił się do uprawnionego organu (art. 89 § 2, art. 115 § 1a u.SN) o wniesienie skargi nadzwyczajnej. Nie ma w tej mierze, co oczywiste, znaczenia okoliczność, że stan prawny obowiązujący w chwili uprawomocnienia się kwestionowanego orzeczenia nie przewidywał skargi nadzwyczajnej, skoro warunkiem dopuszczalności skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia jest nie tylko to, że zmiana lub uchylenie orzeczenia nie było możliwe w przeszłości, lecz także to, iż nie jest ono możliwe w chwili miarodajnej do oceny dopuszczalności skargi (art. 424¹ § 1, art. 424⁵ § 1 pkt 5, art. 519² § 1 k.p.c.). Niedochowanie tego wymagania pociąga za sobą odrzucenie skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia przez Sąd Najwyższy, jako niedopuszczalnej (art. 424⁸ § 1 k.p.c.) (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 30 sierpnia 2018 r., III CNP 9/18, OSNC 2018, nr 12, poz. 121, z dnia 12 października 2018 r., IV CNP 38/18, niepubl. i z dnia 6 listopada 2018 r., II CNP 17/18, niepubl.).

Z tych względów, na podstawie art. 424⁸ § 1 w związku z art. 13 § 2 k.p.c., Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji. Wniosek o zasądzenie kosztów postępowania skargowego na rzecz wnioskodawczyni oddalono, ponieważ w odpowiedzi na skargę nie dostrzeżono problemu jej dopuszczalności i nie przedstawiono żadnych argumentów, które przemawiałyby za jej odrzuceniem, ograniczono się natomiast do wniosku o odmowę przyjęcia skargi do rozpoznania, względnie o jej oddalenie (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 11 stycznia 2002 r., III CKN 563/01, niepubl. i z dnia 6 listopada 2018 r., II CNP 18/18, niepubl.).